

Na Východoslovenskej nížine privítali tisíce migrujúcich vtákov

Bulharský rozhlas, Radio Bulgaria, dal Svetový deň vtáctva (1. apríl) do súvislosti s podpísaním Medzinárodnej konvencie o ochrane zriedkavých vtáčích druhov. K podpisu došlo 19. marca 1902 v Paríži. V niektorých zdrojoch sa uvádza aj ako Medzinárodná konvencia o užitočných vtákoch pre poľnohospodárstvo. Svetový deň vtáctva súvisí so skutočnosťou, že počas štvrtého mesiaca roka na slovenské územie prilietava najviac sťahovavých vtákov. Podľa ornitológov k nám každoročne prileti približne 30 miliónov vtákov, z toho dve tretiny práve v apríli. Väčšina z nich zamieri na Slovensko z Afriky, menej z Ázie. Sledovanie jarných príletov prispieva k rozširovaniu poznatkov o vtáctve a zároveň ukazuje, ako sa z dlhodobého hľadiska mení čas ich príletu a či globálne otepľovanie ovplyvňuje túto fázu života vtákov. Sťahovavé operence, ktoré sa za vhodnými podmienkami odsťahovali do rovníkovej Afriky, sa k nám vracajú v priebehu apríla až prvej dekády mája. Lastovičky, beloričky, mucháriky či dážďovníky zdolávajú na ceste domov tisíce kilometrov. Prvoaprílová ochranná tradícia má počiatky v časoch Rakúsko-uhorskej monarchie. Založil ju slovenský prírodovedec Oto Hermann (1835 – 1914), ktorý sa narodil, žil a pôsobil v Brezne. Prvýkrát sa deň vtáctva oslavoval v

roku 1900. Ľudia cítili s prírodou v ten deň popri vtákoch vyzdvihovali aj význam stromov. Dátumy jarných príletov operencov sledujú členovia Slovenskej ornitologickej spoločnosti/BirdLife Slovensko. Medzi prvými zavítajú drozdy, škovránky, cibíky, bociany a lastovičky. Popri týchto najznámejších posloch jari medzi sťahovavé vtáky patria aj orol kríklavý, prepeľica poľná, slávik i kukučka, tá prilietá na prelome apríla a mája. Medzi poslednými prilietava z Ázie hýľ karminový. Na Slovensku má svoj domov viac ako 220 hniezdiacich druhov. Predstavte si svet bez sťahovavých vtákov – bez bocianov, husí, žeriavov, kačiek a ďalších operencov – aké smutné by to bolo na Zemi, píše sa v tlačovej správe TASR.

Zimné sčítanie vodného vtáctva

Pravidelné zimné sčítanie vodného vtáctva organizuje na celoštátnej úrovni Slovenská ornitologická spoločnosť/BirdLife Slovensko za účasti dobrovoľníkov od októbra do apríla. Sčítanie sa realizuje vždy v polovici každého mesiaca a zachytáva tak nielen zimovanie vodného vtáctva, ale aj neskorší jesenný a skorý jarný migračný termín. Členovia SOS/BirdLife Slovensko aktívni v okolí Michaloviec, najmä projektový tím podieľajúci sa na projekte LIFE „Ochrana bučiaka veľkého a chochlačky bielookkej v Chránenom vtáčom území (CHVÚ) Medzibodrožie na Slovensku“, ale aj niektorí dobrovoľníci sa pravidelne zúčastňujú sčítacích termínov v CHVÚ Senianske rybníky, CHVÚ Medzibodrožie, aj na Zemplínskej šírave. V priebehu zimy 2011/2012 zaznamenali niekoľko mimoriadnych výsledkov: spomeňme napríklad preukázanie zimných výskytov (december, január) bučiaka veľkého (*Botaurus stellaris*) v CHVÚ Medzibodrožie, výskyt veľkých zimných krdlov husí (s prevahou husí bieločelých) na Zemplínskej šírave a v CHVÚ Senianske rybníky s kulmináciou v polovici januára, kedy celkový počet husí dosiahol až 17 000, ako aj výskyt bernikly červenokrkkej (*Branta ruficollis*) v blízkosti Michaloviec v decembri 2011 či výskyt turpana tmavého (*Melanitta fusca*) na Zemplínskej šírave.

Jarné sčítanie vodného vtáctva v NPR Senné-rybníky

Pozoruhodný výskyt vodného vtáctva pokračoval aj skoro na jar. S príchodom oteplenia v prvých jarných dňoch ornitológovia zaznamenali veľmi výrazný jarný ťah vodných vtákov najmä v CHVÚ Senianske rybníky. Vnútny kalendár vtákov je neomylný a okamžite využívajú zmenu podmienok (oteplenie, dostatok potravy a pod.) a prilietajú zo svojich zimovísk na svoje hniezdiská, kým mnohé ďalšie smerujú na sever Európy a u nás ich môžeme v týchto dňoch zastihnúť len na prelete. Pri pravidelnom

sčítaní vodného vtáctva 19. marca bolo na území CHVÚ Senianske rybníky pozorovaných viac ako 20 000 jedincov vodného vtáctva, čo je zrejme najvyšší jednorázový počet za posledné roky. Najpočetnejšie boli opäť husi bieločelí (*Anser albifrons*) – krdle až do 17 000 jedincov, ktoré vyhľadávali najmä zamokrené lúky v okolí Senného a Blatnej Polianky, a sadali si aj na vodné plochy niektorých väčších rybníkov. Druhým najpočetnejším druhom je v súčasnosti žeriav poplavý (*Grus grus*), ktorého takmer 3 000-členné krdle nocujú najmä na lúčach a poliach v okolí Iňačoviec, odkiaľ sa v priebehu dňa rozlietajú za potravou po okolitej nížinnej krajine. Veľmi pestré je aj druhové spektrum zúbkozobcov – až 18 druhov (vrátane už spomenutých husí bieločelých), z ostatných druhov spomeňme výskyt 180 husí divých (*Anser anser*), z toho okolo 10 – 15 hniezdiacich párov, 70 kačíc ostrochvostých (*Anas acuta*), ktoré sú inak zriedkavým transmigrantom, minimálne 21 chochlačiek bielookých (*Aythya nyroca*) – zriedkavý hniezdič a migrant, a 1 kazarka pestrá (*Tadorna tadorna*). Pre jarný ťah kačíc býva charakteristické bohaté druhové spektrum druhov, 19. a 21. marca boli pozorované napríklad pomerne vysoké počty kačice divej, kačice chrapacky (*Anas querquedula*), kačice chrapky (*Anas crecca*), kačice lyžičarky (*Anas clypeata*), kačice hvizdárky (*Anas penelope*), zatiaľ nižšie počty kačice chriplavky (*Anas strepera*) a niekoľko jedincov potápača malého (*Mergus albellus*).

V CHVÚ Senianske rybníky sme pozorovali aj viacero druhov bahniakov, väčšina z nich na zaplavenej lúke Ostrovik, na ktorej sa výška hladiny ovláda pomocou stavidla. Za zmienku stojí pozorovanie 17 brehárov čiernochvostých (*Limosa limosa*), minimálne 15 kalužiakov červenonohých (*Tringa totanus*), 1 500 bojovníkov bahenných (*Philomachus pugnax*), 200 cibíkov chochlatých (*Vanellus vanellus*) prílet 1 kalužiačika malého (*Actitis hypoleucos*). Na poľných mlákach neďaleko Iňačoviec sa vyskytlo 30 kulíkov zlatých (*Pluvialis apricaria*) a zaznamenal sa prílet 1 kulika riečneho (*Chradrius dubius*), nad

Národnou prírodnou rezerváciou (NPR) Senné-rybníky sa zistil výskyt hvizdáka veľkého (*Numenius arquata*). Do NPR priletelo aj 12 lyžičiarov bielych (*Platalea leucorodia*). V CHVÚ Senianske rybníky si ešte zasluhuje pozornosť aj skorý prilet 1 trasochvosta žltého (*Motacilla flava*) už 19. marca. Výskyt vtáctva v takýchto počtoch podčiarkuje význam CHVÚ Senianske rybníky v celoeurópskom meradle. Ochrana územia spolu s revitalizačnými a manažmentovými opatreniami, ktoré tu SOS/BirdLife Slovensko realizuje, prináša pozitívne účinky na biotopy a mokradňové populácie vtákov.

Zemplínska šírava – významná zastávka migrujúcich vtákov

Významnú zastávku počas migrácie predstavuje aj Zemplínska šírava, na ktorej posledné marcové týždne ustupuje ľadová pokrývka a zdržuje sa tu okolo 10 000 vodných vtákov. Najpočetnejšie sú čajky, z ktorých sa tu vyskytuje 1 500 – 2 000 jedincov s prevahou čajok smejevých (*Chroicocephalus ridibundus*) a čajok sivých (*Larus canus*), 6 000 husí bieločelých, 1 hvizdák veľký, 80 potápačov veľkých (*Mergus merganser*), 1 chochlačka bielooká (*Aythya nyroca*) a desiatky chochlačiek sivých (*Aythya ferina*) a vrkočatých (*A. fuligula*), potápače malé, 1 hlaholka severská (*Bucephala clangula*) a ďalšie vodné vtáky, vrátane rozličných druhov kačíc.

Kampaň na zaznamenávanie jarných príletov

SOS/BirdLife Slovensko realizuje každý rok kampaň zameranú na zaznamenávanie príletov sťahovavých druhov vtákov. Cieľom je popri osвете aj získavanie údajov o termíne príletov migrantov. Na stránkach www.vtaky.sk je možné pridávať prvé jarné pozorovania, ktoré ornitológovia a ľudia zo širokej verejnosti zaznamenávajú. Ide o dôležité údaje, na základe ktorých je možné v dlhodobom horizonte sledovať zmeny v migračnej stratégii rôznych druhov. Veľmi dobre zachytenými druhmi sú napríklad bociany biele (www.bociany.sk), ktoré žijú v blízkosti ľudí a ich prilet na jar je často ostro sledovaný a presne zachytený. Podobné sú lastovičky, belorítky, dážďovníky a ďalšie vtáky žijúce v osídlenej krajine, ktoré každý pozná. Vďaka tomu sa môžu zapojiť aj neornitológovia, ktorí dokážu tieto druhy rozoznať a poskytnúť nám svoje pozorovania. K zaznamenávaniu príletov môžu prispieť aj deti s pedagógmi v rámci medzinárodnej kampane Jar oživa – Spring alive na stránke www.springalive.net.

Samuel Pačenovský, Ján Gúgh

Slovenská ornitologická spoločnosť/BirdLife Slovensko

(Viac informácií: www.bnr.bg, fne-old.com/loi76/loi76_histoire.pdf, www.worldmigratorybirdday.org, www.unep.org, www.enviro.gov.sk, www.enviroportal.sk, www.vtaky.sk)

Vítanie žeriavov

V Chránenom vtáčom území Senianske rybníky sa koncom marca zastavili žeriavy popolavé (*Grus grus*) počas svojho jarného putovania na sever Európy. Migrujúcich vtákov ornitológovia predstavili všetkým záujemcom priamo v teréne v rámci exkurzie s názvom Víťanie žeriavov. Prilet na ich nocoviská pozorovali za súmraku z drevených vyhliadkových veží, ku ktorým sa dostali po náučnom chodníku z obce Iňačovce. Matej Repel zo Slovenskej ornitologickej spoločnosti/Birdlife Slovensko pre TASR uviedol, že toto turisticko-náučné podujatie organizujú na východe Slovenska každoročne v jarnom období, keď majú žeriavy v lokalite Senianske rybníky krátku zastávku s cieľom načerpať dostatok síl na ďalší let do Škandinávie. Miesta, odkiaľ vtáky

podobné bocianom štartujú svoj dlhý let, sa nachádzajú napríklad na severe Afriky či na Blízkom východe.

„Je to jediná možnosť v priebehu roka, keď sa pri Senianskych rybníkoch dajú vidieť žeriavy v takom hojnom počte a tak zblízka. Pri návrate na svoje zimoviská Slovenskom už iba preletia, nezastavujú sa na našom území, ale až v lokalite Hortobágy v Maďarsku,“ dodal Repel.

Z pohľadu migrácie a hniezdenia vodného vtáctva Senianske rybníky predstavujú najvýznamnejšiu ornitologickú lokalitu na Slovensku. Ornitológovia tu doteraz zaznamenali viac ako 280 vtáčích druhov, z toho približne 120 druhov na tomto území pravidelne hniezdi.

